

Etyczność studentów Wydziału Inżynierii Zarządzania Politechniki Białostockiej w świetle badań własnych

Natalia Wasiluk

Politechnika Białostocka, Wydział Inżynierii Zarządzania

e-mail: wasiluk93@o2.pl

Streszczenie

W artykule zawarto rozważania dotyczące etyki, jej związku z zarządzaniem organizacją oraz kształtowania norm etycznych. Kwestie etyczne, problemy czy dylematy etyczne obecne są zarówno w życiu gospodarczym, jak i społecznym. Każde nieodpowiednie zachowanie niesie za sobą ryzyko zmiany reputacji człowieka, bądź organizacji. Artykuł zwraca uwagę na niedostateczny poziom propagowania wiedzy dotyczącej etycznego postępowania w działalności gospodarczej i jej wpływu na działalność organizacji.

Celem opracowania jest identyfikacja postaw studentów Wydziału Inżynierii Zarządzania Politechniki Białostockiej w zakresie etyki (postawa wobec zasad, respektowanie zasad). Zawarte w artykule wyniki badań oparte są o badania własne metodą wywiadu bezpośredniego (PAPI, CAWI).

Słowa kluczowe

Etyka, etyka biznesu, etyczność studentów, zachowania nieetyczne

Wstęp

Znaczenie etyki w życiu gospodarczym i społecznym, oraz zainteresowanie etyką oraz kwestiami z nią związanymi z roku na rok wzrasta. Wynika to przede wszystkim z wzrostu informacji o nagannych postawach ludzi interesu, zwiększającym się naciskiem opinii publicznej na społecznie odpowiedzialne działania przedsiębiorstw, zmieniającym się prawem oraz rosnącym zrozumieniem wagi poszanowania zasad etycznych przy działaniach podejmowanych przez przedsiębiorstwa [Serafin, 2005, s. 69]. Problemy etyczne powstać mogą w związku z jakimikolwiek działaniami gospodarczymi, dlatego nie należy lekceważyć etyki w biznesie. Studia dziedziny zarządzania skierowane są na naukę tego, jak prospe-

rować na rynku, jak poruszać się w kategoriach finansów, marketingu, nie skierowane są jednak na naukę uczciwości, wiarygodności oraz postępowania podczas pracy zgodnie z etyką [Dziadkiewicz, 2012, s. 155].

Uczelnie, jak również licea, technika i jednostki szczebli niższych powinny rozwijać kształcenie w kierunku jak najbardziej dostosowanym do obecnego rynku pracy, jak również przygotowywać do rozstrzygnięć problemów natury etycznej. Ważne jest, aby w tych jednostkach nie występowały zachowania nieetyczne. w tym celu jednostki te powinny badać, monitorować zachowania nieetyczne oraz ograniczać je poprzez możliwe środki (wprowadzanie zmian, posiadanie wykwalifikowanej kadry). Istnienie patologii, takich jak szeroko rozumiane zachowania nieetyczne prowadzić mogą do rozprzestrzeniania się zjawiska nieetyczności (w myśl zasady, że brak przeciwdziałania powoduje powtarzalność). Skuteczne przeciwdziałanie oraz kierowanie się wartościami może wyróżnić jednostkę na tle innych jednostek (uczelni, czy przedsiębiorstw).

Celem ogólnym artykułu jest identyfikacja postaw studentów Wydziału Inżynierii Zarządzania Politechniki Białostockiej w zakresie etyki. w artykule przedstawione są wyniki badań własnych, dotyczących zachowań nieetycznych występujących na terenie Wydziału Inżynierii Zarządzania. Zastosowaną metodą badawczą były badania ilościowe, realizowane za pomocą techniki wywiadu kwestionariuszowego metodą PAPI (*Paper and Pencil Interview*) oraz metodą CAWI (*Computer Assisted Web Interviews*). w artykule zawarte zostały możliwe rozwiązania, służące minimalizacji występowania zachowań nieetycznych.

1. Teoretyczne aspekty etyki

Pojęcie „etyka” wywodzi się z języka greckiego, od wyrazu *ethos*, oznaczającego zwyczaj, przyzwyczajenie, to, co powstaje dzięki przyzwyczajeniu. Termin etyki wprowadzony został przez Arystotelesa na oznaczenie jednej z dyscyplin (obok polityki, ekonomiki i retoryki), tzw. filozofii praktycznej. Etyka rozważa warunki postępowania moralnego i podlegania ocenom i normom etycznym, odpowiedzialności moralnej. Zajmuje się ocenami i normami dotyczącymi postępowania ludzkiego (tzn. świadomego i wolnego). Szuka także ostatecznej racji moralności i naczelnych norm, kryteriów moralności [Stępień, 1995, s. 103-104]. Współcześnie etyka to najogólniej teoria moralności, chociaż niekiedy oznacza również zespół norm i ocen moralnych charakteryzujących określone społeczeństwo (etyka utożsamiana jest wówczas z moralnością) [Jedynak 1999, s. 60-61]. w definicji Stonera i innych [2011, s. 119] etyka to „nauka o tym w jaki sposób

nasze zachowania wpływają na innych ludzi, to nauka o moralnych regułach stosowanych przez ludzi podczas podejmowania decyzji oraz o istocie wzajemnych stosunków między ludźmi”.

Etyka jest nauką rozległą, która wyróżnia wiele etyk szczegółowych, takich jak np. etyka biznesu (na gruncie której wyróżnić należy również CSR – *Corporate Social Responsibility*, czyli społeczną odpowiedzialność biznesu) [Lulewicz-Sas, 2014, s. 142-157; Lulewicz-Sas, 2013, s. 242-254], etyka zawodu, etyka religijna, etyka społeczna, etyka życia społecznego. Zasady etyczne nie są zawsze jasne i czytelne. Może to prowadzić do różnych dwuznaczności etycznych oraz odmiennego postrzegania konkretnych osób a w konsekwencji do ich odmiennego zachowania [Griffin, 2006, s. 109, Czerniawska, 2015]. Należy zwrócić uwagę, iż trudno jest uniknąć takiej sytuacji ze względu na różnorodność ludzi. Każdy człowiek zachowuje się i reaguje odrębnie na daną sytuację.

Etyka biznesu, nazywana również etyką gospodarki rynkowej, czy etyką życia gospodarczego odnosi się do etyki stosowanej w biznesie. Przedmiotem analiz w tym obszarze są zarówno standardy etyczne, jak i kondycja moralna świata biznesu. [Bokszańska, 2011, s. 36]. Gasparski pisze, iż „etyka biznesu jest dyscypliną uprawianą na styku etyki jako działu filozofii praktycznej oraz działalności menedżerskiej, związanej głównie z gospodarką, handlem oraz innymi rodzajami działalności gospodarczej” [Gasparski, 2007, s. 25]. Pomiędzy pojęciami „etyka” i „biznes” widać pewne wzajemne wykluczenie. Etyka, jako nauka nie może być interesowna, natomiast pierwszą nadrzędną regułą, jaką kieruje się biznes oraz ogólnie pojęta ekonomia, jest zysk. Tabela 1 ukazuje różnice pomiędzy etyką a ekonomią.

Tab. 1. Różnice pomiędzy etyką a ekonomią

Kryterium	Etyka	Ekonomia
Cel	Doskonalenie się człowieka	Zysk lub przetrwanie
Dziedzina zainteresowań	Człowiek i relacje międzyludzkie	Produkcja i wymiana
Stosowana metoda	Refleksja i empatia	Metody ilościowe
Kryterium oceny	Dobro moralne (zgodność z obowiązującymi normami)	Skuteczność
Pojęcia konstytuujące	Grecka idea dobra (<i>agathon</i>)	Wolny rynek, dobra materialne
Postawa	Życzliwość	Walka konkurencyjna, indywidualizm
Charakter struktury podstawowej	Życie	Gra

Źródło: Filek, J., (2004). Wprowadzenie do etyki biznesu, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków, s. 26

Celem etyki jest doskonalenie się człowieka, a kryterium oceny, jakim posługuje się etyka to dobro moralne. Ekonomia natomiast, w tym również biznes, skupia się na przetrwaniu oraz skuteczności. Pomiędzy słowami etyka a biznes nie można postawić znaku równości. Należy jednak dążyć do tej równowagi na każdym etapie funkcjonowania firmy, jako jednostki. Etycznie postępujący przedsiębiorca szanuje zdanie pracowników, ich doświadczenie zawodowe oraz życiowe na każdym etapie współpracy z pracownikami, rozpoczynając od rekrutacji a kończąc na rozwiązaniu umowy o pracę. Szacunek okazywany pracownikom przekłada się na pozytywny wizerunek pracodawcy wśród pracowników, klientów oraz partnerów, lub też przyszłych partnerów [Zbiegień-Maciąg 1996, s. 9; Moczydłowska i Sadowski, 2017]. Działania etyczne nie kolidują z biznesem, wręcz przeciwnie – skutecznie oraz konkretnie wspierają maksymalizację długoterminowej wartości dla przedsiębiorcy [Dziadkiewicz, 2012, s. 155].

2. Zachowania nieetyczne

Zachowanie nieetyczne można zdefiniować jako zachowanie niezgodne z obowiązującymi normami moralnymi. Istnieje wiele przyczyn, jakie wywołują zachowania oraz postawy nieetyczne wśród podmiotów gospodarczych. G. Wolska [2013, s. 234], jako czynniki kluczowe wymienia zbyt duże przyzwolenie społeczne na zachowania nieetyczne oraz niewiele przykładów pozytywnych wzorców. Przyczyny te prowadzą do niewielkiego zainteresowania etycznym postępowaniem w biznesie, w polityce, jak również wśród zwykłych ludzi [Wolska, 2013, s. 234].

Należy zauważyć, że skłonność do zachowań nieetycznych występuje częściej w środowiskach, gdzie znajdują się osoby zachowujące się nieuczciwie. Jak wskazują badania Harvard Business Review Polska, nawet najuczciwsi pracownicy wykazują większą skłonność do niewłaściwych zachowań, kiedy pracują u boku osób nieuczciwych. Od współpracowników łatwiej nauczyć się złych zachowań, niż dobrych. Podobne zachowanie pracowników może być spowodowane efektem rówieśniczym (który powoduje, że pracownicy uczą się od siebie nawzajem zachowań i norm społecznych), bądź poprzez naturalną skłonność pracy ze sobą (objawiającą się podobnymi wyborami), lub posiadaniem podobnych zachęt [Dimmock, Gerken, HBR Polska].

Decydując się na naruszenie norm etycznych, jednostki często wykorzystują do usprawiedliwiania się techniki neutralizacji. Umożliwiają one popełnienie czynu niezgodnego z zasadami etyki bez poczucia winy (lub z mniejszym poczuciem winy), bądź definiowanie danej sytuacji w sposób dopuszczający zachowanie prze-

ciwne obowiązującym prawu czy normom moralnym. Techniki neutralizacji, usprawiedliwiania swojego zachowania to [Gigol i Sypniewska, 2017, s. 325-326]:

- zaprzeczenie odpowiedzialności („wrobili mnie”),
- zaprzeczenie bezprawia („na biednego nie trafiło”),
- zaprzeczenie ofiary („zasłużył sobie na to”),
- potępienie potępionych („policja jest nie lepsza”),
- powołanie się na wyższą rację (przekonywanie siebie, że poświęca się jedno dobro na rzecz drugiego),
- bezsensowność prawa (ta norma jest zła).

Aby do zachowań nieetycznych nie dochodziło, należy im przeciwdziałać. Spośród narzędzi służących przeciwdziałaniu zachowaniom nieetycznym najobszerniejszym są programy etyczne, składające się m. in. z kodeksów postępowania, programu edukacji etycznej i komórki etycznej. Programy etyczne zasięgiem obejmować mogą również wizję, strategię firmy, procedury zarządzania, audyt etyczny firmy [Lewicka-Strzałecka, 1999, s. 66-78]. Poszczególne elementy programu etycznego często są wprowadzane oddzielnie. Kodeks etyczny jest jedynym z najczęściej stosowanych narzędzi i ma na celu zapobieganie konfliktom interesów, kradzieżom, przeciwdziałanie nadużyciom mogącym występować w jednostkach [Wiśniewska 2015, s. 196]. Innymi narzędziami wykorzystywanymi do przeciwdziałania zachowaniom etycznym są systemy motywacji, tworzenie struktur i procedur organizacyjnych, system kontroli, przywództwo etyczne, komunikacja wymagań (polityka informacyjna), szkolenia z zakresu problemów etycznych [Turek, 2011, s. 101-103].

3. Metoda badawcza

Badania postaw etycznych studentów Wydziału Inżynierii Zarządzania przeprowadzone zostały w okresie od 22 maja do 10 czerwca 2018 roku. Próba badawcza obejmowała 200 studentów Wydziału Inżynierii Zarządzania z różnych kierunków studiów oraz z różnych przedziałów wiekowych. Zastosowaną metodą badawczą były badania ilościowe, realizowane za pomocą techniki wywiadu kwestionariuszowego metodą PAPI (*Paper and Pencil Interview*) oraz metodą CAWI (*Computer Assisted Web Interviews*). Papierowo ankietę wypełniło 150 badanych osób, pozostała część (50 osób) ankietę wypełniało internetowo (kwestionariusz ankiety udostępniony został na platformie internetowej (<https://www.surveio.com/pl/>). Dobór próby został dokonany w sposób celowy.

Zarówno metoda PAPI, jak i CAWI należą do metod wywiadu bezpośredniego. Metoda PAPI polega na wykorzystaniu tradycyjnej, papierowej formy kwe-

stionariusza i jako metoda jest prosta oraz pozwala na kontakt z ankierem oraz możliwość badań terenowych. Wśród wad metody PAPI najważniejszą wydaje się tzw. „wpływ ankierski”, czyli zagrożenie wpływu obecności badacza na odpowiedzi badanych. Technika CAWI polega na prowadzeniu badań ankietowych z wykorzystaniem internetu oraz jest metodą rozpowszechniającą się od momentu upowszechnienia internetu. Do zalet ankiet realizowanych techniką CAWI należy niski koszt badania oraz możliwość wypełnienia ankiety w dogodnym czasie [Przewłocka, 2009 s. 97].

3. Wyniki badań

Celem przeprowadzonych badań była identyfikacja postaw etycznych studentów Wydziału Inżynierii Zarządzania. Podczas badania starano się uzyskać odpowiedzi na pytania takie jak: Czy studenci Wydziału Inżynierii Zarządzania Politechniki Białostockiej uważają za potrzebne zasady etyczne? Czy studenci Wydziału Inżynierii Zarządzania Politechniki Białostockiej postępują nieetycznie? Inną kwestią podjętą w badaniu była również ocena kompetencji, jakie Wydział Inżynierii Zarządzania Politechniki Białostockiej kształtuje wśród swoich studentów.

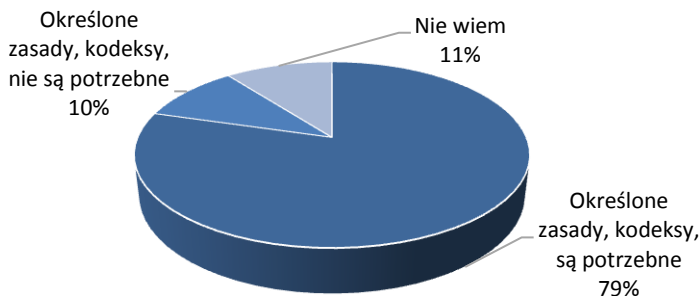
Największy odsetek spośród badanych osób stanowili przedstawiciele kierunku Zarządzanie. Najliczniejszą grupą ze względu na płeć były kobiety (tabela 2).

Tab. 2. Płeć i kierunek studiów badanych osób

Płeć		Kierunek studiów					
		Zarządzanie	Logistyka	Zarządzanie i Inżynieria Produkcji	Zarządzanie i Inżynieria usług	Turystyka i rekreacja	Razem/% ogółu
Kobieta	I. odp.	67	22	25	2	9	125
	% odp.	65,7%	64,7%	51,0%	50,0%	81,8%	62,5%
Mężczyzna	I. odp.	35	12	24	2	2	75
	% odp.	34,3%	35,3%	49,0%	50,0%	18,2%	37,5%
Suma %		100%	100%	100%	100%	100%	100%
Ogół liczba		102	34	49	4	11	200

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Struktura odpowiedzi ankietowanych, dotycząca znaczenia określonych zasad etycznych w opinii studentów przedstawiona została na rysunku 1.

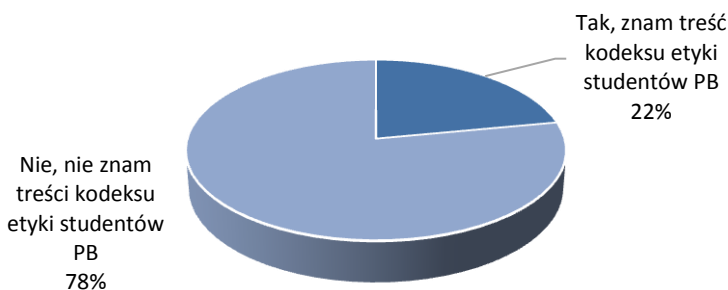

Rys. 1. Ważność zasad etycznych w opinii badanych osób

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Większość przebadanych studentów uważa, że określone zasady postępowania oraz kodeksy etyki są potrzebne (79% odpowiedzi). Pozostała część badanych osób "nie wie" (11% odpowiedzi), bądź uważa że określone zasady oraz kodeksy etyki nie są potrzebne (10% ankietowanych). Uzyskane wyniki wskazują, że badane osoby uważają za potrzebne kodeksy etyki, jak również ich zastosowanie.

Chcąc zbadać, jak badane osoby przekładają ogólną ważność zasad oraz kodeksów etycznych na praktykę, zapytano ankietowanych o znajomość kodeksu etyki studentów Politechniki Białostockiej (rysunek 2).

Rys. 2. Znajomość kodeksu etyki studentów Politechniki Białostockiej wśród ankietowanych

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Wyniki badań wskazują, że studenci uważają kodeksy etyki oraz określone zasady moralne za potrzebne, jednocześnie przyznając, że nie znają kodeksu, który

bezpośrednio ich dotyczy (kodeks etyki studentów Politechniki Białostockiej zna jedynie 22% spośród 200 ankietowanych). Warto zauważyć, iż kodeks etyki studentów Politechniki Białostockiej jest ogólnodostępny na stronie internetowej Wydziału Inżynierii Zarządzania (zakładka studenci/dziekanat/regulaminy). Aby studenci byli zaznajomieni z treścią kodeksu etyki należy ów kodeks rozpowszechnić wśród studentów, komunikować treści w nim zawarte.

W procesie promowania etyki w przedsiębiorstwach ważną rolę odgrywają menedżerowie. Wpływają oni na kształt kultury organizacyjnej, bezpośrednio przekazując pracownikom normy i wartości obowiązujące w przedsiębiorstwie. Postawa etyczna menedżera musi być jasno postrzegana przez pracowników. Posiadać on również powinien szereg cech, dodatkowo ciągle dbając o podnoszenie swoich kwalifikacji oraz samodoskonalenie, przyczyniając się tym bezpośrednio do sukcesu organizacji oraz zarządzania organizacją w sposób etyczny [Serafin, 2005, s. 69-70]. Biorąc powyższe pod uwagę, w przebiegu badań studenci poproszeni zostali o ocenę cech i kompetencji kształtowanych przez Wydział Inżynierii Zarządzania Politechniki Białostockiej (cech, które pożądanę są zarówno przez kodeks etyczny studentów Politechniki Białostockiej, jak również w przyszłej pracy menedżera – samodzielność pracy, sprawiedliwość, uczciwość, umiejętność pracy w grupie, dzielenie się wiedzą). w pytaniu zastosowano 5 stopniową skalę ocen (1-5), gdzie 1 oznacza, iż dana kompetencja kształtowana jest w bardzo niskim stopniu, natomiast 5 – kompetencja kształtowana jest w stopniu bardzo wysokim (tabela 3).

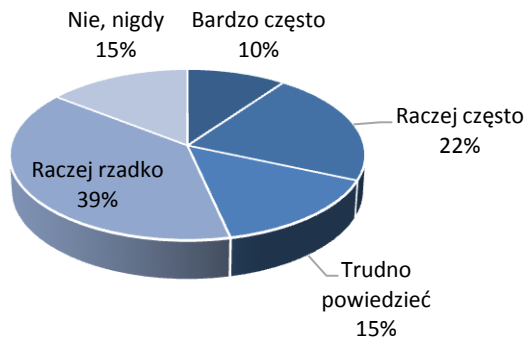
Najwyżej ocenioną umiejętnością wśród badanych osób była umiejętność pracy w grupie. Świadczy to o tym, że umiejętność ta jest rozwijana w wysokim stopniu na terenie Wydziału Inżynierii Zarządzania. Studenci często podczas zajęć pracują w grupach rozwiązując *case study*, jak również pracują nad grupowymi projektami poza uczelnią. Jednak, jak sugerują badania, nie jest to praca rozdzielona pomiędzy osoby z grupy projektowej sprawiedliwie (czynnik oceniony najniżej). Analizując wyniki badań stwierdzić można, iż kształcenie studentów Wydziału Inżynierii Zarządzania należy poprawić w obszarach takich jak propagowanie sprawiedliwości, uczciwości, samodzielności oraz dzielenia się wiedzą. Istnienie zachowań nieetycznych powoduje zmniejszanie się zaufania pomiędzy studentami, co może być również powodem do niechęci dzielenia się wiedzą. Należy promować zachowania uczciwe, sprawiedliwe oraz ukazywać korzyści płynące z dzielenia się wiedzą.

Tab. 3. Ocena cech i kompetencji kształtowanych wśród studentów

Ocena cech i kompetencji kształtowanych przez Wydział Inżynierii Zarządzania		Ocena respondentów					Średnia arytm. ocen	Mediana	Odch. std.
		1	2	3	4	5			
Samodzielność pracy	l. odp.	7	35	73	60	25	3,305	3	1,01346
	% odp.	3.5 %	17.5 %	36.5 %	30 %	12.5 %			
Sprawiedliwość	l. odp.	20	51	75	46	8	2,855	3	1,01445
	% odp.	10 %	25.5 %	37.5 %	23 %	4 %			
Uczciwość	l. odp.	10	48	71	57	14	3,085	3	1,00139
	% odp.	5 %	24 %	35.5 %	28.5 %	7.0 %			
Umiejętność pracy w grupie	l. odp.	1	9	33	74	83	4,145	4	0,88764
	% odp.	0.5 %	4.5 %	16.5 %	37 %	41.5 %			
Dzielenie się wiedzą	l. odp.	15	29	57	64	35	3,375	3	1,15370
	% odp.	7.5 %	14.5 %	28.5 %	32 %	17.5 %			

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Przeprowadzone badania miały również na celu ustalenie, czy oraz jak często studenci Wydziału Inżynierii Zarządzania Politechniki Białostockiej zachowują się nieetycznie korzystając z niedozwolonych pomocy podczas egzaminów. Wyniki badań przedstawione zostały na rysunku 4.

Rys. 3. Częstotliwość korzystania przez badanych z niedozwolonych pomocy na egzaminach

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Ankietowani podczas badania przyznali się do korzystania z niedozwolonych pomocy podczas egzaminów. Biorąc pod uwagę sumę wszystkich odpowiedzi twierdzących (71%) stwierdzić można, że na terenie Wydziału Inżynierii Zarządzania występuje „ściąganie”. To z kolei jest wyraźną wskazówką, iż powinny zostać powzięte odpowiednie kroki dążące do przeciwdziałania zachowaniom nieetycznym. Właściwa edukacja etyczna powinna być priorytetem Wydziału Inżynierii Zarządzania Politechniki Białostockiej, jak również każdej innej jednostki uczelni wyższej. Należy podchodzić bardziej rygorystycznie do zachowań nieetycznych oraz wyciągać z ich powodu odpowiednie konsekwencje.

Aby zrozumieć zachowania nieetyczne badanych osób zapytane one zostały o powody, jakie decydowały o decyzji korzystania z niedozwolonych pomocy naukowych. Szczegółowe odpowiedzi ankietowanych przedstawia tabela 4.

Tab. 4. Powody korzystania z niedozwolonych pomocy podczas egzaminów w czasie studiów

Jaki był powód korzystania z niedozwolonych pomocy podczas egzaminów w czasie studiów?	Ocena Respondentów					Średnia aryt.	Mediana	Odc. std.	
	1	2	3	4	5				
Wszyscy inni tak postępują	l. odp.	57	27	39	33	19	2,6	3	1,39
	% odp.	32,2%	15,3%	22,0%	18,6%	10,7%			
Postępowałem/łam tak na wcześniejszych etapach edukacji, z przyzwyczajenia	l. odp.	72	47	30	16	4	2,012	2	1,09
	% odp.	40,7%	26,6%	16,9%	9,0%	2,3%			
Za używanie niedozwolonych pomocy praktycznie nie ma kary	l. odp.	72	33	35	23	7	2,176	2	1,23
	% odp.	40,7%	18,6%	19,8%	13,0%	4,0%			
Ściągałem/łam, aby mieć dobrą średnią i uzyskać stypendium	l. odp.	88	33	33	14	2	1,876	1	1,07
	% odp.	49,7%	18,6%	18,6%	7,9%	1,1%			
Odczuwałem/łam zezwolenie ze strony wykładowcy	l. odp.	65	37	37	24	7	2,241	2	1,22
	% odp.	36,7%	20,9%	20,9%	13,6%	4,0%			
To łatwy sposób zaliczenia	l. odp.	31	24	42	45	30	3,11	3	1,35
	% odp.	17,5%	13,6%	23,7%	25,4%	16,9%			
Nie nauczyłem/łam się	l. odp.	19	11	38	43	62	3,682	4	1,32
	% odp.	10,7%	6,2%	21,5%	24,3%	35,0%			

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Z przeprowadzonych badań wynika, że studenci Wydziału Inżynierii Zarządzania Politechniki Białostockiej najczęściej decydują się na korzystanie z niedozwolonych pomocy podczas egzaminów ze względu na to, że jest to łatwy sposób zaliczenia oraz ze względu na nieprzygotowanie do egzaminu. Te dwa powody mogą się łączyć – możliwe, że studenci nie przygotowują się do egzaminów, gdyż liczą na „łatwe” korzystanie z niedozwolonych pomocy naukowych. Fakt, że uważają „ściągnięcie” za łatwy sposób zaliczenia sugeruje, że na terenie Wydziału Inżynierii Zarządzania nie podchodzi się rygorystycznie do zachowań nieuczciwych podczas egzaminów.

Jednak zjawisko nieuczciwych zachowań podczas egzaminów nie dotyczy tylko Wydziału Inżynierii Zarządzania. Badania B. Bielskiej i B. Hoffman [2013, s. 21-24], przeprowadzone wśród 514 studentów Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu pokazują, że na egzaminach ściąga 55% studentów, natomiast na kolokwium 62%. Te same badania wskazują również, że 85% badanych ściągało na wcześniejszych etapach edukacji. Można więc domniemywać, że zjawisko ściągania jest traktowane pobłaźliwie na każdym etapie edukacji.

Podsumowanie

Wykłady z etyki, czy etyk szczegółowych (takich jak np. etyka w biznesie) mogą okazać się tylko teoretycznymi rozważaniami, bez przełożenia na język praktyki. Nauczanie etyki powinno zawierać zarówno aspekty teoretyczne, praktyczne studia przypadków, jak również przykłady rozwiązań stosowanych przez firmy z kraju, jak i ze świata. Należy mieć świadomość, że zarówno wykłady praktyczne, jak i rozważania praktycznych przypadków, nie wykluczą wszystkich zachowań nieetycznych. Mogą się jednak przyczynić do dostrzeżenia korzyści płynących z postępowania zgodnego z normami etycznymi.

Aby organizacja, która istnieje, bądź ma powstać mogła być uznana za etyczną, to ludzie w organizacji muszą zachowywać się zgodnie z zasadami etyki. Nie można mówić o etyczności organizacji. To ludzie tworzą firmę. Etyka dotyczy zachowań ludzkich. To pracownicy (ich wykształcenie, ukształtowanie etyczne uzyskane w przeszłości) kształtują ogólny wizerunek firmy (wszyscy, począwszy od dyrektora po pracowników szczebla najniższego). Dlatego bardzo ważna jest właściwa edukacja etyczna na każdym szczeblu nauczania. Nie można zmusić człowieka do respektowania i zachowywania się zgodnie z zasadami etyki, można jednak zadbać o odpowiednie zaplecze posiadanej wiedzy danej jednostki ludzkiej oraz zapewnić odpowiednie warunki do prawidłowego jej zachowania. Zachowa-

nie etyczne nie przynosi strat, przyczynia się natomiast do budowania zaufania wśród otaczających ludzi, lub też klientów czy partnerów biznesowych.

Podsumowując przeprowadzone badania można stwierdzić, że studenci Wydziału Inżynierii Zarządzania Politechniki Białostockiej doceniają ważność określonych zasad etycznych oraz kodeksów, ale w praktyce nie zapoznają się z zasadami ich dotyczącymi. Ponadto, 71% studentów przyznała się do korzystania z niedozwolonych pomocy podczas egzaminów, jako główne powody podając „ściągnięcie” jako łatwy sposób zaliczenia oraz fakt niedouczenia. w ocenie badanych osób Wydział Inżynierii Zarządzania w stopniu dobrym kształtuje jedynie umiejętność pracy w grupie. Należy dążyć do minimalizacji sytuacji zachowań nieetycznych wśród studentów Wydziału Inżynierii Zarządzania Politechniki Białostockiej.

Możliwymi sposobami przeciwdziałania zachowaniom nieetycznym mogą być:

- Szkolenia z zakresu etyki (mogą być przeprowadzane w momencie rozpoczynania studiów, podobnie jak szkolenia BHP lub szkolenie biblioteczne, bądź w postaci obowiązkowych e-learningów) przeprowadzane przez osobę wykwalifikowaną.
- Nauczanie etyki wykorzystując przykłady firm, innych krajów (przełożenie na praktykę).
- Wprowadzenie systemów kontroli i monitorowania zachowań nieetycznych (przeprowadzanie badań ankietowych oraz wywiadów cyklicznie oraz diagnozowanie obszarów wymagających dalszej poprawy).
- Rozpowszechnianie kodeksu etyki, poprawa komunikacji pracowników ze studentami.
- Budowanie kultury uczciwości, sprawiedliwości poprzez wspieranie bądź nagradzanie uczciwych praktyk (motywowanie).

Literatura

1. Bielska, B., Hoffman, M. (2013), *Jak wykiwać system?* https://www.academia.edu/5120451/Beata_Bielska_i_Martyna_Hoffman_Jak_wykiwa%C4%87_system_Raport_z_badania_na_temat_%C5%9Bci%C4%85gania_i_plagiatowania [31.08.2018]
2. Bokszańska, G. (2011), *Etyka-biznes-zarządzanie*, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź, 243s.
3. Czerniawska M., (2015), *Aksjologiczne uwarunkowania postaw studentów wobec równości praw i równości podziału*, Economics and Management 7 (1), s. 232-253

4. Dimmock, S., Gerken, W. C., *Jak jeden zły pracownik może zniszczyć cały zespół*, <https://www.hbrp.pl/b/jak-jeden-zly-pracownik-moze-zniszczyc-caly-zespol/PgWBweQoB> [31.08.2018]
5. Dziadkiewicz, A. (2012), *Znaczenie etyki biznesu w kształtowaniu współczesnych norm i wartości*. Przedsiębiorczość-Edukacja 8, s. 155-168
6. Filek, J. (2004), *Wprowadzenie do etyki biznesu*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków, 126s.
7. Gasparski, W. (2007), *Wykłady z etyki biznesu*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, Warszawa
8. Gigol, T., Sypniewska, B. A. (2017), *Nieetyczne zachowania pro organizacyjne*, Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku. Nauki Ekonomiczne, s. 323–336
9. Griffin, R. W. (2017), *Podstawy zarządzania organizacjami*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 743s.
10. Jedynek, s. (1999). *Mały słownik etyczny*. Oficyna Wydawnicza" Branta", Bydgoszcz, 331s.
11. Lewicka-Strzałecka, A. (1999), *Etyczne standardy firm i pracowników*, Wydawnictwo FiS PAN, Warszawa, 211s.
12. Lulewicz-Sas A. (2013), *Wpływ podejmowanych przez przedsiębiorstwa inicjatyw społecznie odpowiedzialnych na wartość organizacji*, Economics and Management 5 (2), s. 242-254
13. Lulewicz-Sas A. (2014), *Społecznie odpowiedzialne inwestowanie narzędziem koncepcji społecznie odpowiedzialnego biznesu*, Economics and Management 6 (1), s. 142-157
14. Moczydłowska J.M., Sadowski Ł. (2017), *Zachowania nieetyczne w praktyce zarządzania w percepcji menedżerów*, Humanities and Social Sciences XXII, nr 24, s. 167-174
15. Przewłocka, J. (2009), *CAWI–specyfika, wykorzystanie, perspektywy rozwoju*, w: A. Haber, M. Szałaj (red.), *Ewaluacja wobec wyzwań stojących przed sektorem finansów publicznych*. Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa, s. 97-108
16. Serafin, K. (2005), *Kulturowy aspekt etyki biznesu*, Studia Ekonomiczne 35, s. 69-82
17. Stępień, A. B. (1995), *Wstęp do filozofii*. Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin
18. Stoner J.A.F., Freeman R.E., Gilbert D.R. Jr. (2011), *Kierowanie*, PWE, Warszawa, 656s.
19. Turek, D. (2011), *Czy etyka w zarządzaniu może przeciwdziałać nieetycznemu postępowaniu pracowników?*, Organizacja i Kierowanie 144, s. 99-115
20. Wiśniewska, A. M. (2015), *Etyczny wymiar zarządzania w przedsiębiorstwie*, Zeszyty Naukowe Uczelni Vistula 44 (6), s. 191-205

21. Wolska, G. (2013), *Związki etyki i ekonomii we współczesnej gospodarce*. Studia Ekonomiczne 129, s. 229-237
22. Zbiegień-Maciąg L. (1996), *Etyka w Zarządzaniu*, Centrum Informacji Menedżera, Warszawa, 133s.

Ethicality of students of the Faculty of Engineering Management in the Bialystok University of Technology in the light of own researches

Abstract

The article contains considerations regarding ethics, its relationship with the management of the organization and the shaping of ethical standards. Ethical issues, problems or ethical dilemmas are present in both economic and social life. Any inappropriate behavior carries the risk of changing the reputation of a person or organization. Article draws attention to the insufficient level of knowledge concerning the promotion of ethical conduct in business and its impact on the organization. The aim of the article is to identify the attitudes of students of the Faculty of Management Engineering at the Bialystok University of Technology in the field of ethics (attitude to principles, respect for rules). The research results contained in the article are based on own research using the direct interview method (PAPI, CAWI).

Keywords

Ethics, business ethics, student ethics, unethical behavior